

HOTEL
PRO
FORMA

1. - 12. juni 2021
på Teater Republique

TEATER
REPUBLIQUE

HOTEL PRO FORMA AMDUAT EN ILTMASKINE

Tekst

Harald Voetmann

Medvirkende

1 DJ, 1 performer,
1 dreng og 6 dansere

Musik

Hari Shankar Kishore,
Abdullah Miniawy

Lydkunst

Marie Højlund

[Køb billetter på osterbroteater.dk](http://osterbroteater.dk)

En mand ligger døende på et sygehus,
mens den ægyptiske solgud rejser gennem underverdenen

Anatomien på en Hotel Pro Forma-produktion:

AMDUAT. En Iltmaskine

Af Kathrine Winkelhorn

*En kniv er en dør
en dør er en time
dit liv er en flod
og din seng er en båd*

*Dit leje er båden
der fragter de gamle
ægypteres solgud
fra nat imod dag*

*Harald Voetmann,
Amduat. En Iltmaskine, Gyldendal, 2018*

Hotel Pro Forma (1985) er et mindre produktionsselskab, der skaber scenekunst og har vist forestillinger fra New York til Sydney og fra Hong Kong til Rom. Jeg har fulgt Hotel Pro Formas arbejdsprocesser siden 1987 og har ofte drøftet produktionsprocessen med Kirsten Dehlholm.

Artiklen tager afsæt i forestillingen *AMDUAT. En Iltmaskine* fra 2021. Men før jeg går nærmere ind i produktionsprocessen, beskriver den egyptiske underverden og forestillingen. I efteråret 2017 kontaktede Dehlholm Harald Voetmann og spurgte, om han havde lyst til at skrive et manus, der tematiserede døden. Men da var Voetmann næsten færdig med bogen *Amduat. En Iltmaskine* fra 2018, og Hotel Pro Forma fik lov til at anvende bogen, der er en sammenskrivning af to fortællinger: Om den egyptiske solguds Ras farefulde rejse gennem natten til dødsriget indtil solopgang, og om en ældre mand, der ligger døende på et sygehus. Bogen skaber et samspil mellem den mytiske oldtid og den rå nutidige virkelighed på et moderne sygehus, hvor de to forskellige tider lægger sig ind over hinanden.

Amduat er et oldegyptisk begreb for "det, som er i underverdenen". Men det er også titlen på en grundform af rituelle egyptiske tekster, der var malet på væggene i Kongernes Dal i Egypten, hvor faraoer ligger begravet, og som beskriver Solguden Ras kamp gennem underverdenen for at opnå evigt liv.

Om AMDUAT. *En Iltmaskine* - Republique i 2021

En døende far ligger i en sygeseng med sin unge søn ved sin side, mens der på et stort lærred over sengen vises en video af et gravkammer. Over gravkammeret er opsat 13 masker, der anvendes til stråling af hjernesvulster og på afstand giver associationer til mumier. Som digtene i Voetmanns bog er forestillingen opdelt i 12 timer fra solnedgang til solopgang. Ved solnedgang rejser Solguden Ra ned til underverdenen for at kæmpe mod fjender og forsvare de nødstedte for ved solopgang at kunne opnå evigt liv. Den 28 meter lange scene understreger forløbet i tid mellem den reale verden med faren på Holbæk Sygehus og den egyptiske underverden. Voetmanns digte vises som skrift dvs. grafiske elementer på videoen, hvor sproget giver en sanselighed i samklang med de egyptiske guder. Fire gange fremsiger sønnen korte digte om den hjerneblødningsramte far, der er tilsluttet en iltmaskine.

Underverdenen – Dødsriget Foto: Karoline Lieberkind

Under forestillingen følger vi Magnus Pind's medrivende videoprojektioner og visuelle rejse i underverdenen, hvor performere defilerer forbi som fremmede væsner og menneskeguder. Men uanset hvor fremmede de gudelignende væsner er, har de et mellemværende med os, der ser på, og fremkalder en følelse af genkendelse. De bliver til en slags genfærd fra en fortid, vi ikke kender, og som alligevel synes os bekendt, som Monna Dithmer har beskrevet. De henvender sig direkte til tilskueren. Kostumer og masker skjuler kroppene, og sansningen uddelegeres til tilskuerne. Dermed konfronteres tilskueren med egne sanser og menneskelighed.

De gamle myter er fortællinger om guder, hvor grænsen mellem menneske og gud overskrides. Myter er en del af et religiøst sprog, der giver navn til og klassificerer magt og principper, der skaber og styrer verden og dens mennesker. Disse grundlæggende forhold kan opfattes som præhistoriske, men rummer en autoritet og et betydningslag, netop fordi vi genkender afmagten og vilkårligheden i vores nutidige verden. Når Hotel Pro Forma anvender myten, giver den et tolkningsrum, der konfronterer tilskuerne med andre virkeligheder. Kirsten Dehlholm var ikke interesseret i menneskets psykologi, men hun stiller indirekte skarpt på, hvad det vil sige at være

menneske. I det sceniske univers træder performerne frem som fremmede, men genkendelige skikkelser, der bevæger sig med en næsten tranceagtig langsomhed, på en gang både fysiske og metafysiske. De er abstrakte væsener, der udforsker en anden form for væren. For hvad ligger skjult bag vores gennem-rationaliserede verden? *Amduat* giver ingen svar, men stiller spørgsmål til vores eksistens og død.

Samskabelse

Hotel Pro Forma's forestillinger rummer ikke en dramatisk konflikt og repræsenterer ikke nogen eller noget ud over sig selv. Forestillingens partitur er uden hierarki mellem de kunstneriske udtryk, og hvert medie står frem i egen ret, et kendetegn for Hotel Pro Forma's poetik.

Men hvordan ser Hotel Pro Forma's produktionsproces egentlig ud? Og hvor lang tid tager en forestilling at producere, når man ikke råder over et teater og en prøvesal? Den proces har jeg forsøgt at kortlægge sammen med det hold, der skabte *Amduat* med Kirsten Dehlholm som kunstnerisk leder. Kirsten Dehlholm døde den 8. juli 2024.

Kernen i Hotel Pro Forma's produktioner har de sidste 8-12 år været et æstetisk fællesskab, hvor den enkelte som grundpræmis arbejdede for fællesskabet med Kirsten Dehlholm som kaptajn. Men samtidig arbejder den enkelte også med sit eget medie, og man mødes regelmæssigt alene eller i forskellige grupperinger med Kirsten og Jon R. Skulberg. Normalt har et teater 6-8 uger med prøver. På Hotellet må der differentieres. Nogle arbejder administrativt og med PR, andre med musik et andet sted, Jon med dramaturgi og koreografi med Kirsten på Hotellet, Magnus Pind med video i sit studio, Kit Wan med kostumer i Hong Kong, Marie Dahl med masker på Hotel Pro Forma, Marie Højlund i Aarhus og Jesper Kongshaug forbereder lyset og overvejer forskellige tekniske muligheder.

Årligt modtog Hotel Pro Forma ca. 2 millioner kr. i tilskud fra staten, som lige netop kunne dække drift, husleje og lønninger til en fastansat kunstnerisk leder, en administrativ leder, en producent samt en timeansat grafisk designer. Herudover blev der søgt 1,5-2 millioner kr. fra private fonde for hver produktion. Alle produktioner var 100% afhængige af udefrakommende midler. Hotel Pro Forma's to fastansatte var: Ulla Katrine Friis, administrativ leder og Lisbeth Jacobi, producent.

Stemmer fra to fastansatte

Hvordan begyndte din proces med Amduat. En iltmaskine?

Administrativ leder, Ulla Katrine Friis:

"*Amduat* var på mange måder Hotel Pro Forma's smertensbarn. En måned før prøvestart på Republique 11. marts 2020 lukkede Danmark ned på grund af corona med fare for, at forestillingen aldrig ville blive realiseret. Så begyndte et uoverskueligt arbejde. Var corona force majeure, og kunne vi tilbageholde alle lønninger og udskyde *Amduat* til senere? Eller skulle vi betale lønningerne og

miste muligheden for at opføre forestillingen? Jeg var mellemmand mellem bestyrelse, en jurist, Republique og alle danserne, og vi arbejdede i døgndrift med at hitte hoved og hale i det hele. Men staten kom os til undsætning med hjælpepakker, så *Amduat* blev sikret med premiere 30. maj i 2021 og genopsat i juni 2023 i Den Grå Hal. Forestillingen er blandt de dyreste, Hotel Pro Forma har produceret, men til gengæld også blandt dem, der har haft flest tilskuere – ca. 5000.

I 2017 fik Hotel Pro Forma tilsagn om 6,3 millioner i 3-årig driftsstøtte i sæsonerne 2018/19, 2019/20 og 2020/21 fra Projektstøtteudvalget for Scenekunst til underverdenstrilogien: *Gilgamesh*, *Amduat*. *En iltmaskine* samt en genopsætning af *Operation Orfeo*. Men den kunstneriske udvikling af *Amduat* begyndte flere år før, vi vidste, om vi fik penge.

Da vi fik den nødvendige fondsstøtte, gik vi konkret i gang med produktionen, og Kirstens gennearbejdede projektbeskrivelser havde sjældent store afvigelser. Hun var ikke rigtig inde over økonomien, men havde hun et ønske om at skrue op for en ambition, var hun lydhør overfor, at en anden ambition kunne skrues ned. Vi havde et godt samarbejde baseret på gensidig respekt for hinandens ansvar omkring realiseringen af forestillingerne – hendes var at forløse kunsten, og mit var at forene ønskerne med den økonomiske virkelighed. Rent praktisk gik den største del af forestillingsbudgetterne til de kunstneriske lønninger og ca. 25-30 % af det samlede budget til den tekniske afvikling.

Det kunstneriske team på Hotel Pro Forma har været eminente til at samarbejde og til at få tingene til at løbe rundt og komme i mål. Lisbeth og jeg har arbejdet tæt sammen, så Kirsten kunne koncentrere sig om at skabe. Mens jeg havde ansvaret for strategi, økonomi, kontrakter, fundraising, partnerskaber, nationalt samt internationalt salg, kommunikation, PR samt kontakten til bestyrelsen, havde producenten, Lisbeth Jacobi, ansvar for produktion i Danmark og for de internationale turnéer og alle øvrige aktiviteter, projekter, involvering af praktikanter mv. Skulle der opstå en større konflikt, var det Kirsten eller mig, der tog de nødvendige beslutninger. Den skarpe opdeling fungerede godt. Vi har på en måde været et effektivt, produktivt og godt team.

Jeg var også ansvarlig for markedsføring og PR for Hotel Pro Forma. Til *Amduat*. *En iltmaskine* udviklede vi den mest omfattende kampagne i Hotel Pro Forma's historie. Det blev en større produktion af videomateriale til de sociale medier med *behind the scenes*-videoer, 12 interviews med kulturpersoner, der fortalte om deres forhold til døden (bl.a. Rane Willerslev, Chris Pedersen, Morten Søndergaard, Ib Michael m.fl.) undervisningsmateriale, artists talks, koncert og meget mere.

Vi navngav kampagnen *Tanker om døden*. Kirsten havde på det tidspunkt været igennem et sygdomsforløb og ville gerne italesætte døden. Hvad kunne *Amduat* betyde for andre? Så vores kampagne handlede om døden med blik på, hvordan myter kan have en formildende effekt på tabuiserede emner". Og om det sagde Kirsten:

Hvis den dødsproces, som beskrives i AMDUAT. En iltmaskine, blev fortalt klinisk og nøgternt, ville den være umådelig barsk og trist. Men netop med Harald Voetmanns sproglige vitalitet og sammenfletningen med egyptisk mytologi og oldegyptisk forståelse af dødsriget, så sker der noget helt fantastisk. Fortællingen fremkalder stærke stemningsfulde og billedrige universer, og dødsprocessen bliver på den måde samtidigt galgenhumoristisk, absurd, sanselig og nærværende.

Produktionsproces

Lisbeth Jacobi har været den eneste fastansatte producent på Hotel Pro Forma. Hun er vokset op på landet, hvor det var naturligt at hjælpe og løfte i flok og har altid opsøgt fællesskaber og udviklet et organisatorisk blik på forestillingsprojekter. Den baggrund vurderer hun, har været en styrke i arbejdet på Hotel Pro Forma, hvor ting må og skal løses under pres på en produktion. For noget går næsten altid i stykker, man får leveret en forkert vare, og aftaler overholdes ikke til punkt og prikke, fortæller Lisbeth Jacobi.

Hvilke opgaver ventede dig, når økonomien var på plads?

Producent, Lisbeth. Jacobi:

”Så går jeg i gang med at planlægge produktionen sammen med det tekniske team. Siden 2011 har vi haft nogle superdygtige teknikere fra Riga: Jānis Liniņš, Oskars Plataiskalns og Uģis Ezerietis samt lyd designer og tonemester Kristian Hverring, der kender Hotel Pro Formas arbejdsmetoder og etik og ved, at kvalitet er alfa og omega for Hotel Pro Formas forestillinger. Janis Liniņš er chef for teknikken, og han er skarp til at finde gode tekniske løsninger. Hvilket udstyr skal lejes eller købes? Er musikanlægget på Republique godt nok? Hvor mange dage skal det tekniske hold bruge for at få teknikken til at køre med lys, lyd og video? Primo 2020 gik vi i gang med at udvikle produktions- og prøveplaner, og vi ved, at lys tager lang tid, og på *Amduat* var det særligt udfordrende med lys på to scener i to forskellige niveauer. Når vi går ind i selve produktionsfasen, er det mit ansvar, at alt kører på skinner, og at forsøge at løse de problemer, der opstår. At premieren blev et år forsinket, gav naturligt ekstra arbejde.”

Dehlholm bookede som den første Jesper Kongshaug, og de to mødtes på Hotellet, hvor Kirsten overordnet fortalte om, hvordan man tænkte scenografi, video, kostumer og om Solguden Ra. På de første møder deltog Jesper Kongshaug, Jon R. Skulberg og Marie Dahl. Det væsentlige ved mødet var at lade tanken sive igennem, uden at overskue fordele og ulemper ved formatet med den 28 meter brede scene, og de begrænsninger det gav.

Siden årsskiftet havde Kirsten været syg med en hjernetumor og fået stråling på Rigshospitalet. Da behandlingen i april 2017 var afsluttet, bad hun om at få sin strålemaske og spurgte samtidig, om hun kunne få flere masker. Dehlholm skrev et brev, som personalet udleverede til færdigbehandlede patienter, der skrev under på, at Kirsten kunne få deres maske. Hvad maskerne skulle bruges til, vidste Kirsten ikke, men hun fik 12 ekstra masker, der dannede en frise over videoen med hendes maske hængende i midten som nr. 13.

Du har været medskaber af mange Hotel Pro Formas forestillinger med en produktionstid, der strækker sig over 2-3 år.

Lysmester, Jesper Kongshaug:

”At arbejde på Hotel Pro Forma har været en rejse med et omkalfatrende laboratorium for scenekunst, hvor jeg har afprøvet nye formater, nye teknikker og nyt lys til ca. 25 forestillinger. Den første forestilling jeg lavede lys til, var *Den ene eftermiddags Gåde* i 1992 i Glyptotekets festsal. For Kirsten har det været afgørende at arbejde med mennesker, hun havde lyst til at være sammen med, og

som hun vidste kunne levere. At Hotel Pro Forma i 2011 oprettede *Atelier Hotel Pro Forma* som et laboratorium med praktikanter som en æstetisk uddannelse- og dannelsespraktik, fik afgørende indflydelse på Kirsten Dehlholms kunstneriske produktion de sidste 8-12 år. Jon Skulberg, Magnus Pind, Marie Dahl og Kristian Hverring har været i praktik på Hotellet. I samme periode begyndte Lisbeth Jacobi som producent, og i 2018 blev Ulla-Katrine Friis ansat som administrativ leder. Deres evne til at få et hold til at samarbejde har været bestemmende for, at Kirsten fik etableret et team med en række yngre og dygtige medarbejdere. Det var godt for Hotel Pro Forma, godt for Kirsten, og det betød noget for den kunstneriske proces. For med en fastansat producent fik vi en kontinuitet i arbejdet. Tidligere sagde Kirsten som det første, at der ikke var penge, og at teknik og materialer frem for alt skulle være billige. Men Lisbeth åbnede den proces, hvor man reducerede de samlede udgifter, men ikke den kreative proces. Derudover er Lisbeth god til at fange detaljen, og siger hun NEJ, er det gennemtænkt, og hun formulerer sig klart.

Hvordan har jeres mødestruktur udfoldet sig?

Jesper Kongshaug:

”Vi mødes ikke alle sammen. Det, man siger på møderne, må gerne være en afsøgning, for det giver en større risikovillighed, når der ikke sidder så mange mennesker, hvor alle skal sige noget. Når alle på holdet er til stede, bliver dialogen dårligere. Havde vi ikke haft den mødestruktur, ville folk ikke kunne samle sig og fokusere. Så havde alt handlet om at afvikle mødet. Typisk var der møder i mindre grupper med Kirsten, Jon, Marie og mig. Mødet behøvede ikke at vare længe. Det var og er altid vigtigt at genbesøge materialet, for under en produktion er vi også et laboratorium. Derfor giver det mening at mødes. Vi havde et møde om UV-usynlig lak, som jeg havde set i USA, som kan males på hvad som helst, og som er usynlig, indtil en særlig lampe tændes, og netop den lak kom på gyngehesten, der fulgte den døende far i sengen.”

Som 18-årig blev Jon R. Skulberg opmærksom på Kirsten Dehlholm, da han så en video af *Den Sene eftermiddags gåde* fra 1992 og *Calling Clavigo*, som blev vist i Oslo 2004. I april 2005 så han *Jeg er kun skindød* i Köln. Her mødtes Jon med Kirsten og spurgte, hvilke råd hun havde til en, der ville lave teater: ”Du skal til Aarhus og læse Dramaturgi, så tager vi den derfra”.

Du har arbejdet tæt sammen med Kirsten Dehlholm i en årrække og har instrueret og lavet dramaturgi til Amduat?

Instruktør, Jon R. Skulberg:

”Ja, det var særligt, da vi lavede *War Sum Up* i 2011, hvor jeg var instruktørassistent, at vi kunstnerisk voksede sammen, og jeg havde aldrig forventet at arbejde så meget og så tæt sammen med Kirsten, fortæller Skulberg. Men vi var gode til at finde fodslag og hurtige til få tilpasset et koncept til de altid meget forskellige rum, vi arbejdede med. Men at få det rumlige koncept til at falde på plads med *Amduat* var udfordrende. Først efter at Kirsten i sommeren 2017 havde set et rumlig installation af William Kentridge på Ruhr Triennalen, fik vi et gennembrud i forhold til, hvordan vi skulle bruge rummet på Republique.

Vi blev tidligt klar over, at man dramaturgisk måtte have to sceniske niveauer, der talte direkte ind i bogens dialektik. Vi vidste også, at scenen skulle være 28 meter bred med et lige så langt horisontalt videobillede. Kirsten forestillede sig en karavane med billeder som bagtæppe og historiefortæller. Som en rettesnor vidste jeg, at en Hotel Pro Forma-forestilling ikke måtte vare længere end 80 minutter, og det var de fikspunkter, vi havde, da vi begyndte: Længde, sted, rummet, performere, video og musik. Det fine ved Voetmanns digtsamling er det klare dramaturgiske forlæg med et forløb over 12 timer fra solnedgang til solopgang. Vores opgave var at få 12 scener til at hænge dramaturgisk sammen, så digtene indgik grafisk som projekteret tekst, som en del af det visuelle udtryk. Beslutninger sker jo parallelt, og når vi tog en beslutning om teksten, fik det indflydelse på videoen. Spørgsmålet var, hvor meget tekst, værket kunne rumme, uden at den visuelle fortælling tabte kraft, for det er altid det visuelle, som er Kirstens primære anliggende. Under de kreative processer melder der sig flere dilemmaer. Sengen var en rumlig komposition, der spejlede Ras rejse fra nat til morgen med en døende far i en hospitalsseng med sønnen ved sin side og en gyngehest fastspændt til sengen. Den del var enkel, og her skulle ikke ske så meget.

Jeg havde lavet en model af scenen med figurer, og den model blev et supernyttigt redskab i forhold til at få sat tekst, billeder og koreografi sammen. Vi brugte også videoen i modellen, så vi kunne tage beslutninger med tanke på skala af de visuelle elementer i forhold til rummet og de seks performere. Vi fastlagde deres indgange og sortier og forstod, at i det lange rum var det vigtigt med langsomme kroppe og bløde bevægelser, der relaterede til musikken. Kirsten og jeg sad og flyttede små figurer og udviklede et storyboard til en samlet visuel dramaturgi, der løbende blev justeret. Samtidig skulle vi have for øje, om performerne kunne nå at skifte masker. Det blev et puslespil og en logistisk udfordring med de mange entreer og sortier og med en bagscene, der kun var 1,4 meter bred. Den kompleksitet hvilede Kirsten godt i. Jeg lavede kontinuerligt nye storyboards, så alle i det kunstneriske team var klar over, hvad der skete og hvornår. Meget tidligt i processen blev vi enige med Jesper og Magnus om at anvende et tekstlærred til videoen, der gav mere tekstur på billedfladen end det PVC-materiale, som vi plejer at bruge, når vi arbejder med video. På lærredet kunne vi også montere strålemaskerne.

I den egyptiske *Amduat* fortælling, er der tydelige beskrivelser af miljøet, som vi har tolket visuelt i billedfortællingen, men videoen var ikke fortæller, men snarere en repræsentation af de rum, solguden Ra bevæger sig igennem i løbet af 12 timer. Videoens billeder hænger tæt sammen med kostumerne, der altid har spillet en central scenografisk rolle for Kirsten. Jeg kendte designeren Kit Wan fra Hong Kong, og var overbevist om, at han ville være den rigtige i denne sammenhæng. Så jeg viste Kirsten fire billeder fra Wan's produktion, og hun sagde straks: "Ja – ham tager vi." Det var skönt, når Kirsten tog de der hurtige og intuitive beslutninger. Kit Wan blev kontaktet og havde mod på den utraditionelle opgave. Koncept og inspirationsbilleder blev sendt til Hong Kong, og i efteråret 2019 var Wan en uge på Hotel Pro Forma, hvor skitser og materialer blev udvalgt. Wan kom tilbage i februar 2020, hvor der i løbet af 3 uger blev lavet mønstre draperet i lærred, så kostumet passede hver enkelt danser perfekt. Alle kostumer blev tilvirket i Hong Kong og sendt til København i foråret 2020."

En menneskegud – et billede af kostume

På Hotel Pro Forma's hjemmeside fortæller Kit Wan, at han i kostumerne forsøgte at vise, hvad der skete i forestillingen, mens solguden Ra befandt sig i underverdenen. Hver dansers kostume blev afbildet med forskellige tider af solen, og kostumerne havde forskellige snit, former og materialitet. På kostumerne var indsyet en masse cirkler af PVS-plastic i forskellige farver, der interagerede med hinanden. I den første time var det en næsten fuld cirkel, og mod solnedgangen blev cirkelns form langsomt deformeret. Endelig var der også et kostume til musikeren Hari Shankar Kishore's, der på scenen optrådte som DJ i et kostume med en blanding af elementer fra underverdenen og den moderne verden.

Du har siden dit praktikophold i 2017 været tilknyttet Hotel Pro Forma?

Masker, Marie Dahl:

"Efter min praktik spurgte Kirsten, om jeg havde lyst til at lave masker til *Amduat*. Det krævede en omfattende research for at sætte sig ind i den egyptiske gudeverden samt Harald Voetmanns bog, før det mere konkrete arbejde gik i gang. Vi valgte at have seks guder med: Sjakalen, Ibissen, Vædderen, Slangen, Falken samt Skarabæen og dertil også menneskemasker. Guderne kunne skifte form og kunne have både dyre- og menneskeform, for mennesket er tydeligt repræsenteret fra afbildninger i det egyptiske mytologiske univers. Antallet af masker var ikke besluttet, da jeg begyndte. Men som processen skred frem, kom flere og flere masker til, og det blev til i alt 29 masker. Arbejdet rejste mange spørgsmål. Hvor store skulle maskerne være? Hvordan skulle de sidde fast, og hvordan kunne performerne se ud gennem maskerne uden at tilskuerne kunne se deres ansigt, for ingen hud måtte være synlig på performerne? Vi besluttede, at maskerne skulle være ca. 15 % større end et almindeligt hoved, og at masken skulle sidde højt på hovedet, så performerne fremstod så høje som muligt. Jeg fandt et supergodt termoplastisk materiale, Worbla, der består af tynde plader, man varmer op, former og limer sammen med varme. Indvendig sad masken fast på en cykelhjelm. Da der var kort tid mellem de mange sortier, skulle maskerne hurtigt kunne skiftes. Parykken blev tilvirket af et mørkt stof, der gav et blødt udtryk mod de stive masker. En assistent lavede skarabæ-kugler af seks store yogabolde med en let blanding af cement og træflis. For skarabæen ruller sin lort op af sandet om morgenen, og for egypterne var det et symbol på morgensolen og Ras genfødsel og opstigning fra underverden. Som det sidste billede rullede performerne langsomt skarabæerne ind på scenen, før solen gik op og forestillingen var slut."

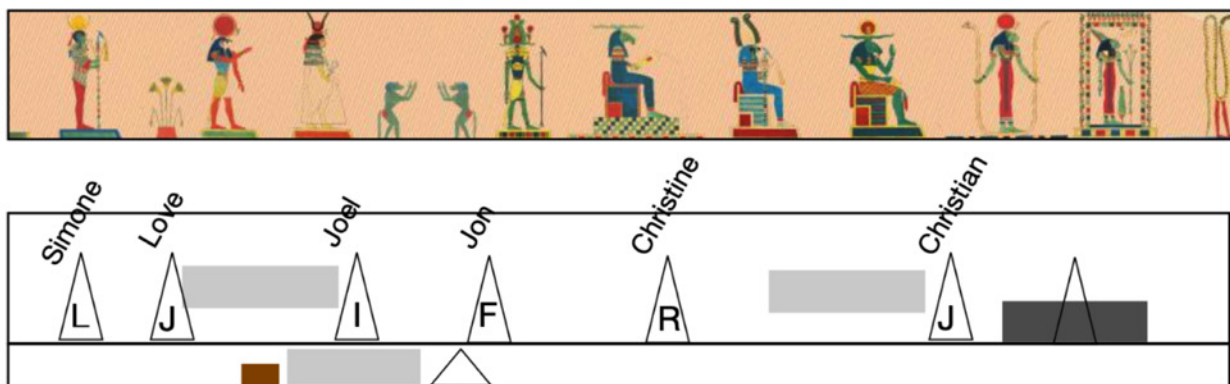
Du blev medinstruktør den sidste måned, da Jon R. Skulberg fik hjernerytelse.

Marie Dahl:

"Ja, sådan blev det pludselig. Kirsten og jeg havde premiere på operaen *Pelléas og Melisande* i Budapest næsten samtidig med, at prøverne på *Amduat* begyndte i København. Pga. corona, hvor alt blev forsinket, arbejdede vi på to forestillinger parallelt. Lige før prøverne på *Amduat* begyndte, måtte Jon melde fra, og jeg måtte overtage instruktionen. Jeg kendte jo forestillingen og de medvirkende fra arbejdet med maskerne og fra møder og workshops, som jeg havde været med til. Kirsten og Jon havde allerede udviklet en stærk koreografisk og dramaturgisk ramme,

der gjorde det forholdsvis let at træde ind i arbejdet, selvom det var sent i processen. Skulberg er altid velforberedt, og det var vores redning. Vi havde indledningsvis nogle gode samtaler, og jeg lærte hans storyboard og tekst udenad, så jeg kunne arbejde frit derfra. Der var mange scener med entreer -og sortier, overlappende musik og lys, der skulle times med musik og video ofte i to spor på samme tid, og det var svært. I prøvesalen er præcisionsniveauet højt ned til mindste detalje og alt skal se enkelt og naturligt ud. At træde hurtigt ind som instruktør var på godt og ondt udfordrende, men mest på godt.

AMDUAT - STORYBOARD . CHOREOGRAPHY V8

Drum cue in music. Enter: 1 ram, 1. jackal Q side. All dancers start walking forwards and backwards with gestures and pauses. Pattern= 6 + 6 steps. Change directions together. Breaks are 6 counts and 3 counts

Billede af storyboard. Foto Jon K. Skulberg

Hvordan gik du til opgaven med den lange video?

Video, Magnus Pind:

”Jeg boede i New York, og Kirsten skrev til mig i maj 2017 og spurgte, om jeg kunne lave video til forestillingen. Da jeg om sommeren var hjemme, gav Kirsten mig bogen *Egyptisk Religion* af J. Podemann Sørensen, en bog, Voetmann havde anbefalet. Bogen var en god indføring til at få greb om den egyptiske mytologi. Her var illustrationer og tegninger af tændstikmænd og guder. Voetmanns digtsamling har sin egen dramaturgi, så i første omgang var det enklere at gå til, fordi en struktur lå klar. Længe arbejdede jeg med billeder af pindemænd, men det udtryk blev for tørt og kedeligt. Jeg var bare nødt til at finde en nøgle til et klarere billedmæssigt afsæt. Efter en omfattende jagt på billedmateriale i New Yorks mange og gode biblioteker, fandt jeg bogen *Panthéon Égyptien* med fremragende tegninger af ægyptiske guder i farver af Léon Jean Dubois fra 1823. Den bog blev et billedmæssigt gennembrud, og fordi bogen var så gammel, fik jeg den som en pdf og sendte den til Kirsten, der straks købte bogen.

De billeder var en visuel gave. Sammen med en assistent gik vi i gang med at aftegne guderne digitalt for at kunne animere figurerne. Det var et meget langsommeligt arbejde. For at få en materialitet ind over de flade computertegninger, lagde vi forskellige teksturer ind. Det gav tegningerne flere nuancer og mere dybde end den flade vektor tegning. Men det løste også et teknisk dilemma. Fordi videobilledet var 30 meter langt, var vi nødt til at bruge fire projektorer, der blev sat sammen til et langt kontinuerligt billede. At få det til at fremstå som en ensartet billedflade var teknisk svært, fordi hver projektor, havde små variationer, hvor farverne ændrede sig. Men det heldige var, at teksturerne over billederne betød, at det næsten dækkede, når billedet gik fra en projektor til den næste. Vi skulle også sikre os, at teksten var læsbar, uanset hvor publikum sad, og det blev et andet puslespil at få teksten til at stå knivskarpt som *grafisk form*. Alle figurerne på videoen er til stede i et tomt rum, og når man lægger teksturer ind over, giver det lidt liv i billederne. Men Kirsten syntes, at billederne var fantastiske uanset. I mine øjne fjernede teksturerne noget af det generiske look. På de billeder, der associerede til hospitalet, anvendte vi andre teksturer og scannede gazebind, beton og reflektstape ind over billedsekvenserne. Det gav konceptuelt god mening - for Kirsten spillede det ingen rolle. Men det betød, at hun tog mit arbejde seriøst, for det er nødt til at give mening i mit hoved. Det siger noget om, hvor god en kunstnerisk leder Kirsten var, at hun kunne give plads. Min udfordring var mere det tekniske med den meget lange video og med kun to ugers prøver på République. Det var mere, end vi normalt havde til en Hotel Pro Forma produktion, men det blev en noget hektisk proces, fordi Jon blev syg, men heldigvis kunne Marie Dahl overtage.

Musikken

Før Kirsten lagde sig fast på musikken, var hun i november 2019 alene på en research rejse til Cairo for at lytte til forskellige former for arabisk musik og for at finde en sanger, der kunne synge på oldarabisk. Komponisten, Hari Shankar Kishore, der har lavet musik til *Amduat* var også i Cairo, og han fandt sangeren Abdullajh Miniawy, som Kirsten hørte, og hvis stemme hun godt kunne lide. Og så kunne han synge på oldarabisk. Men hun var ivrig efter at høre mere arabisk musik, og en sen eftermiddag på en cafe i Cairo, traf Kirsten en herre, der kunne lidt engelsk. Han fortalte, at der samme aften var en fin klassisk-arabisk koncert et stykke uden for Cairo. Den ville Kirsten gerne høre. Hun satte sig op bag på hans motorcykel, og en lille time senere var de fremme til koncerten. Hun var glad for aftenen og musikken, men manden havde lovet hende gratis logi og krævede nu 150 kr. i betaling, hvis hun skulle overnatte hos ham. Det ville Kirsten ikke betale. Så hun sad og hang på en lukket cafe til næste morgen kl. 06 og tog den første bus tilbage til Cairo. Kirsten var på alle måder grænseløs, men hun fik næsten altid noget ud af sin frygtløshed.

Musikken spillede en central rolle og fungerede som forestillingens åndedræt i samspil med performere og video. Sangeren Abdullah Miniawy kom til København og bidrog med flere sange, der blev indspillet. Men det var komponisten Hari Shankar Kishore, der skabte forestillingens lydlandskab og optrådte live på scenen som DJ. Sammen med billedsiden understregede

lydlandskabet, den egyptiske fortælling, og da et kardiogram tonede frem på videoen, hørte man hospitalslyde, som Marie Højlund bidrog med.”

Du var ny på holdet. Hvordan var det at arbejde sammen med Kirsten?

Komponist og lydkunstner, Marie Højlund:

”Jeg kendte ikke Kirsten, men vores fælles bekendte, digteren Morten Søndergaard havde fortalt om min ph.d. om hospitalets lydlandskab. De første møder var lange, gode telefonsamtaler om hospitalet, om liv og død. Kirsten var virkelig interesseret i at høre om hospitalslyde og fortalte selv om oplevelserne på Rigshospitalet, om den maskinelle verden og de lyde, hun hørte under strålingen. Det sjove var forarbejdet og at snakke med Kirsten. Det at hun satte meget klare rammer op og stolede på, at de mennesker, hun inviterede, gjorde deres arbejde godt og til tiden, kunne jeg godt lide. Det gav en stor følelse af frihed, og der ligger en læring i, at skal man have andre til at være kreative, skal der være klare rammer.

Jeg havde holdt et par møder med Kirsten, før vi mødtes på Republique, men det var først der, jeg traf komponist og DJ Hari Shankar Kishore. Vi snakkede stort set ikke sammen under arbejdet med lysdesigneren Kristian Hverring, der samlede musikken i forskellige lydlandskaber, men jeg elskede Haris musik. Kristian Hverring kendte Hotel Pro Forma godt og var meget samarbejdsvillig. Det blev en god proces, og jeg gav slip og stolede på processen. Da vi mødtes, var der ikke nogen intro, og det var bare at kaste sig ud i arbejdsprocessen. Den enkelte havde fået sit eget rum til at gøre det, de var bedst til. Det føltes befriende og dejlig tillidsfuldt. Lige før premieren var der mange prøver, og jeg husker ikke, at jeg en eneste gang sad og drak kaffe og snakkede. Det var materialet, der talte, og det var værket, der var i fokus. Kirstens nysgerrighed og tillid var på alle måder opløftende, og hun blev et forbillede med sit mod til at ikke vide, hvordan processen endte.

Opløb mod premieren

Producent Lisbeth Jacobi havde kæmpet for at finde et prøvelokale, der var stort nok, og på mirakuløst vis fandt hun Simgolf på Grøndalscentret, hvor man spiller golf mod en skærm. Der havde Hotel Pro Forma i marts 2021 nogle dages workshop med performere i kostumer og masker og med lidt video. Rummet var over 20 meter bredt, og maskerne blev hængt på lærredet, og man fik skabt alle de koreografiske billeder, så Jon R. Skulberg fik sikret sit storyboard. Det er nok karakteristisk for Hotel Pro Forma, at man er på forkant ned i detaljen.

Producent, Lisbeth Jacobi:

”Når vi gik i gang med prøver, var graden af ubekendte og graden af struktur altid udfordrende. Vi vidste, at *Amduat* ville være svær at producere og havde derfor sikret os to ugers prøvetid på Republique. Det var oftest Jesper Kongshaug, Jon Skulberg og Maria Dahl, der var med til de kunstneriske møder, men var der tale om tekniske løsninger, var jeg ofte med. Men det skete også, at Kirsten skiftede mening under en produktion, og det kunne få konsekvenser for budgettet, når en beslutning blev ændret, eller hvis der opstod akut mangel på hænder og teknik. Da vi

lavede *Gilgamesh*, ville Kirsten f.eks. pludselig have en skov med 60 frisk træstubbe. Det blev til en omfattende sideproduktion, og før skoven kom ind på Glyptoteket, måtte den nedfryses på National Museet, så man var sikker på, at der ikke var levende insekter på stubbene. Men heldigvis skete dette ikke under *Amduat*. Under prøverne er min rolle produktionsleder, og jeg skal have et øje på hver finger. Selvom jeg har en nogenlunde fast struktur og en klar produktionsplan, kommer der altid kunstneriske og praktiske benspænd omkring samarbejde og kommunikation. Kravet til den kunstneriske kvalitet må balanceres med den knappe tid, vi har under prøverne, og prøveprocessen med danserne måtte lukkes i tide før premieren. Under prøverne er alle medarbejdere presset på tid. Særligt performerne var klemte under prøveforløbet i forhold til lys og teknik, når noget blev ændret i sidste øjeblik. Hierarkiet under produktion var langt hen ad vejen fint og respektfuldt. Vi er en flok arbejdsheste og dygtige til at samarbejde. Kirsten så alles indsats, men indimellem kunne hun glemme, at alle har brug for hendes anerkendelse. Der forventes meget, når man arbejder på Hotel Pro Forma, men det holder ikke op med at være nyt og inspirerende. De fysiske steder er nye, og projekterne har altid forskellig karakter. Det er udfordrende, sjovt og elementært tilfredsstillende at løse de hovedpiner, der uvægerligt opstår og dermed bidrage til at realisere en produktion.

Hvordan var forløbet med lyssætningen op mod premieren?

Lysemester, Jesper Kongshaug:

Allerede under corona havde 3-4 stykker af os nogle møder, hvor vi fik fastlagt de indbyrdes afstande til lysets vinkler på forscenen, hvor vi modificerede det kraftige sidelys fra *Jeg er kun skindød* (2005), så det passede til République. Prøverne var enormt vigtige, for Hotel Pro Forma er ikke et teater, der kan gå ind i et rum efter at have prøvet i et andet rum og få tingene samlet på et par dage. Vi var nødt til at øve i et rum, der svarerede til det rum, vi skulle være i. Kirsten kunne ikke reagere på et rum, hvis halvdelen manglede, og samtidig havde Kirsten en sinuskurve med smerter i ryggen. Videoen skulle køre samtidig med, at der var lys på den døende far i et niveau ca. 2 meter neden for scenen, og på samme tid skulle performerne belyses. Men projektorerne blev belyst forfra, og andet lys måtte ikke komme ind på væggen, for så kunne man ikke se videoen. Masser af dilemmaer pressede sig på. Vi var nødt til at have spilleregler for performerne, der ikke måtte komme for tæt på videovæggen. Vi havde 12 sekvenser med hver sin billedverden, som vi på kort tid med teknik, performere og lys skulle få til at hænge sømløst sammen. Fem-seks dage før premieren blev det stressende, fordi Kirsten ikke var helt til stede, og Marie overtog instruktørrollen mere eller mindre dagen før, vi begyndte prøver. Marie og Kirsten havde sat en opera op i Budapest, hvor Kirsten havde set, hvad Marie kunne. Jeg kendte ikke Marie, men Jon og Magnus havde jeg arbejdet sammen med i en årrække. Vi var nødt til at lave nogle opstramninger, og samtidig var Marie naturligvis presset. Nu måtte jeg steppe op. Jeg skældte ud i rummet. Det plejer jeg ikke at gøre. Lyset kørte dårligt, og det samme gjaldt lyden. Alle minutter og sekunder skal bindes sammen, og det har altid været det sværeste. Spillereglerne omkring lys, skygge og bagvæg blev ikke overholdt, og jeg prøvede at få performerne til at forstå, at hvis tilskuerne skulle kunne se performerne bevæge deres hoveder og se ned på den døende, måtte de øve sig i at se lyset

gennem deres masker. Omsider trådte Kirsten til og gjorde klart, at sådan måtte det være, men så måtte jeg vente to dage på at få den prøve med lys og performere.

Men så begyndte forestillingen at tage form. Jeg arbejdede godt sammen med Magnus, og han tryllede på en sin egen måde. Vi begyndte at forstå, hvad Kirsten ville, og Kirsten reagerede på det hun så, og det var jo hendes store styrke. Så de sidste par dage begyndte prøverne at køre godt, og alle gjorde sit til, at forestillingen lykkedes. Det blev en god forestilling, og det siger jeg ikke om alt, hvad Hotel Pro Forma har lavet.

En refleksion over en produktionspraksis

Opgaven, som Hotel Pro Forma havde sat sig for, var at billedliggøre den oldegyptiske underverden med afsæt i Voetmanns bog. Det vil sige at etablere et samspil mellem rum, koncept, lys, medvirkende, musik og video osv. og forvandle stoffet til en struktur med krop, betydning og netop form. *Stoffet* er Voetmanns digtsamling med underverdenen, og *formen* er det fysiske udtryk, og dermed blev stoffet transformeret til et andet medium.

Når Jesper Kongshaug siger, at produktionsprocessen også er et laboratorium, nærmer vi os essensen i Hotel Pro Forma's processer. Det eneste Kirsten vidste, da hun satte *Amduat* i søen, var, at den skulle spille på Republique med premiere 30. maj 2020 med seks dansere som performere og med musik, lys og *Amduat* som billedmæssigt afsæt og udvalgte digte fra Voetmanns bog. I to-tre år, og i dette tilfælde fire år, havde holdet haft tid til at forestille sig forestillingen, hvilket er normal forberedelsestid. I den modningsproces ligger en kreativ og reflekterende kraft. Utallige bolde har været i luften, mange er faldet ned, mens andre bolde blev forvandlet til noget tredje. Man kunne sige, at den praksis rummer en form for styret tilfældighed.

Kirsten Dehlholm var usædvanlig forundringsparat, og hendes forestillinger handlede om at få mennesker til at se, at undre sig og dermed sanse og erkende eksistensen på ny. For det er øjet, der er i fokus, og det er gennem sanserne, at vi som mennesker udvider vores begreber. Sat på spidsen er den æstetiske sansning Hotel Pro Forma's primære anliggende – for netop det sansede forstærker vores erkendelse. At følge den dødes rituelle rejse i underverdenen blev en indgang til en anden måde at relatere til døden på.

En tak til holdet bag Amduat for at bidrage til dokumentation af processen.

Marie Dahl – vendte efter 8 år med kunstnerisk og kuratorisk arbejde og studier i Berlin tilbage til København og kom i 2017 i praktik på Hotel Pro Forma. Siden 2018 har hun stort set uafbrudt arbejdet på Hotel Pro Forma.

Ulla Katrine Friis – administrativ leder, cand.mag. i moderne kultur og kulturformidling og bachelor i musikvidenskab og dansens æstetik og historie. Fra 2003-2009 producent for dansekompanier, fra 2009-2015 daglig leder i Mute Comp. Physical Theatre, 2016-2018 administrativ leder i Børne- og Ungdomsforvaltningen, Københavns Kommune og fra 2018-2025 administrativ leder på Hotel Pro Forma.

Lisbeth Jacobi – producent, cand.mag. i dansk og teatervidenskab 2009. Har arbejdet som instruktørassistent og produktionsleder i flere sammenhænge. Var fra 2010-11 kommu-

nikations-medarbejder i Clausens Kunsthandel og fra 2011-15 administrator hos Batida. Siden september 2015 ansat som producent på Hotel Pro Forma.

Jesper Kongshaug – lysdesigner for teater, opera, ballet, tv og arkitektur. Siden 1992 har Jesper været en central del af det kunstneriske hold med et stærkt blik og stor sans for Kirsten Dehlholms arbejde og poetik. Har bidraget væsentligt til at udvikle Hotel Pro Forma's kunstneriske praksis.

Magnus Pind – visuel kunstner og videodesigner til teater, musik og opera med en BA i Kunsthistorie og en Master of Fine Arts fra Parsons School of Design i New York. Under studierne var han i praktik på MoMA i New York, og arbejdede *derefter* næsten tre år på Hotel Pro Forma. Magnus har været en del af det kunstneriske hold siden 2012.

Jon R. Skulberg – er uddannet scenograf fra Akademi for Scenekunst i Fredrikstad i Norge, på Institut for Dramaturgi ved Aarhus Universitet og Dansestudier ved Københavns Universitet. I dag leder han scenekunst-kompagniet Convoi Exceptionnel. Jon har været en del af det kunstneriske hold siden 2011.

Marie Højlund – Har skrevet en praksisbaseret ph.d.-afhandling om lyd og støj på hospitaler i krydsfeltet mellem kultur, kunst, sanser og sundhed med de nye superhospitaler som forskningskontekst. Derudover har Marie skrevet musik til en lang række forestillinger.

Kathrine Winkelhorn. Medlem af Hotel Pro Forma's bestyrelsen fra 1991-2012 og i bestyrelsen for Københavns Internationale Teater i 25 år. Har sammen med Erik Exe Christoffersen redigeret *Skønhedens Hotel – Hotel Pro Forma. Et laboratorium for scenekunst*, Aarhus Universitetsforlag 2015. Har i en årrække arbejdet på Malmø Universitet som leder af kandidatprogrammet i Kultur og Medieproduktion.

Referencer:

Skønhedens Hotel Et laboratorium for scenekunst red: Erik Exe Christoffersen og Kathrine Winkelhorn, Aarhus Universitetsforlag, 2015

Amduat En iltmaskine, Harald Voetmann, Gyldendal 2018

Ægyptisk Religion Oldtiden, J. Podemann Sørensen, Books on Demand, København 2009

J.- F. Champollion, Panthéon, 1986 perseá

The Egyptian Book of the Dead, The complete papyrus of ani, Chronicle Books LLC, San Francisco 2015

Hotel Pro Formas hjemmeside: <https://www.hotelproforma.dk/project/amduat-2023/> (indeholder artikler samt videos med interviews af holdet bag Amduat.)

Du har en alvorlig lungebetændelse. Og du har nok fået en blodprop i hjernen igen. Er det dig? Hvor er det godt at se dig. Er det din mor, som går derude? Nej, mor har været død i 25 år nu.

Foto. Karoline-Lieberkind